

การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์
ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

Enhancing The Management Potential of The Commercial Chili
Processing Community Enterprise Group in Hua Ruea Subdistrict,
Mueang District, Ubon Ratchathani Province

รฐา จันทวารา^{1*}, กิตติ์กวินเดชน์ วงศ์หมั่น²

Ratha Chantawara^{1*}, Kitkawindet Wongmun²

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

^{1,2}Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding author; E-mail: ratha.c@ubru.a.c.th

Received 22 October 2025 Revised 12 November 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบททั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.หัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.หัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี และ 3) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ต.หัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มพริกทอดบ้านค้อ กลุ่มพริกแกงบ้านหนองก้าน และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ มีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า บริบททั่วไปของกลุ่มมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการปลูก การแปรรูป และการจำหน่ายพริก ปัญหาอุปสรรคของกลุ่ม แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านแรงงาน ด้านการตลาด และด้านการดำเนินงาน โดยความต้องการของกลุ่มเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ด้านคุณภาพ ด้านการต่อยอดผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด 2) การบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ การรวมเครือข่าย การทำบัญชี การคำนวณต้นทุน และการขายออนไลน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการเชื่อมโยงปัญหาและความต้องการของกลุ่ม เพื่อพัฒนาและต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ พริกทอดกรอบ สูตรธัญพืช พริกแกงเผ็ด และน้ำพริกกากหมู สูตรพริกหัวเรือที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นและได้รับมาตรฐานรับรอง ซึ่งภายหลังการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น และ 3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จเพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของกลุ่ม แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำเครือข่าย การบริหารจัดการกลุ่ม การส่งเสริมการเรียนรู้ เงินทุนหมุนเวียน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และการถ่ายทอดสู่สมาชิกรุ่นใหม่

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน, ศักยภาพ, การถ่ายทอดองค์ความรู้

ABSTRACT

This research aimed to: 1) examine the general context of community enterprise groups and transfer managerial knowledge to those in Hua Ruea Subdistrict, Mueang District, Ubon Ratchathani Province; 2) develop community enterprise products in the same area; and 3) enhance and promote the management potential of the commercial chili processing group into a community enterprise network. A research and development approach combined with participatory action research was employed. The sample consisted of 50 participants, including members of the Ban Khor Fried Chili Group, the Ban Nong Karn Chili Paste Group, and representatives from relevant government agencies, selected through purposive sampling. Research instruments included in-depth interviews, focus group discussions, and evaluation forms. Data were analyzed using descriptive statistics—frequency, percentage, mean, and standard deviation—along with content analysis.

The findings revealed that the groups primarily engaged in chili cultivation, processing, and distribution. Their main problems were classified into four areas: production, labor, marketing, and operations. The knowledge transfer needs were divided into two dimensions: 1) product development, focusing on product quality, diversification, packaging, standards, and marketing; and 2) group management, emphasizing network integration, accounting, cost calculation, and online sales. Product development efforts linked the groups' needs to innovations such as crispy fried chili with grains, curry paste, and crispy pork crackling chili paste using the Hua Ruea chili recipe. These products demonstrated improved quality and obtained standard certifications. Following the development, most members reported increased income. Success factors were categorized into internal and external components. Internal factors included strong leadership, continuous learning promotion, and sufficient working capital, while external factors involved institutional support and knowledge transfer to new members.

Keywords: Community Enterprise, Potential Development, Knowledge Transfer

บทนำ

จากยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร 1.1) สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันการเกษตร Smart Farmer, Smart Group, Smart Enterprise 1.2) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในอาชีพเกษตรกร 1.3) บริหารจัดการแรงงานภาคเกษตรโดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร 2.1) พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพมาตรฐานสินค้า 2.2) ส่งเสริมการเกษตรตลอดโซ่อุปทาน สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ทั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาให้

เป็น Smart Group สามารถบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐานและก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็งในอนาคต (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560: ระบบออนไลน์)

วิสาหกิจชุมชน (Enterprise) หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง จำนวนหนึ่งที่มีอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าให้ได้รับการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอา เศรษฐศาสตร์ชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเป็นระบบ วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดไป การส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับตำบลเป็นบทบาทหน้าที่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล มีหน้าที่ดำเนินการเพื่อสนับสนุนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย 1) การจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) การประเมินศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) อบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต ผลิตภัณฑ์ 4) การรายงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน 5) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม 6) การอบรมการบริหารกลุ่ม และ 7) การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562: ระบบออนไลน์)

จากการลงพื้นที่ ตำบลหัวเรือ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีหมู่บ้านทั้งหมด 16 หมู่บ้าน เป็นต้นกำเนิดของพริกพันธุ์หัวเรือ ที่มีลักษณะเด่น คือ เป็นพริกชี้หูที่มีขนาดผลใหญ่ มีความเผ็ดปานกลาง แปรูปเป็นพริกแห้งได้เป็นอย่างดี ถือเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้กับเกษตรกรในจังหวัด จังหวัดอุบลราชธานี มี 3 อำเภอ ที่มีการเพาะปลูกพริกเป็นหลัก ได้แก่ ตำบลหัวเรือ อำเภอมือง อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอเหล่าเสือโก้ก มีผลผลิตจำนวน 26,875 ตัน (เฉลี่ย 1,950 กิโลกรัมต่อไร่) มูลค่าผลผลิตรวม 255 ล้านบาท โดยมีช่วงเพาะปลูกระหว่างเดือนธันวาคม ถึง มกราคม เมื่อเกษตรกรทำการเพาะปลูกในเชิงพาณิชย์มากขึ้น จึงประสบปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ พริกกลั่นตลาด กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านค้อ และ บ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้นำวัตถุดิบทางการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น พริกป่น พริกแกงเผ็ด และพริกทอดกรอบ เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้ผ่านการรับรองมาตรฐาน จากความสำคัญข้างต้น ได้เห็นถึงความชัดเจนของการจัดการกลุ่มที่มีจุดเด่นด้านผลิตภัณฑ์ แต่ยังขาดการรับรองมาตรฐานจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่ม ที่ยังขาดการบริหารจัดการตามแนวคิดของการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในการผลิตและแปรรูปพริก ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังประสบปัญหาด้านการจัดการ การผลิต การตลาด และการเงิน ส่งผลให้ไม่สามารถขยายผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้อย่างยั่งยืนตามแนวทางวิสาหกิจชุมชนสมัยใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว อีกทั้งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการเกษตร ด้านการพัฒนาเกษตรกร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาองค์กรเกษตรกร จึงมีความสนใจที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ตำบลหัวเรือ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอมือง

จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำมาพัฒนาและส่งเสริมการแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ให้มีความยั่งยืน สร้างรายได้กับชุมชน และเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไป ความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

การบทวนวรรณกรรม

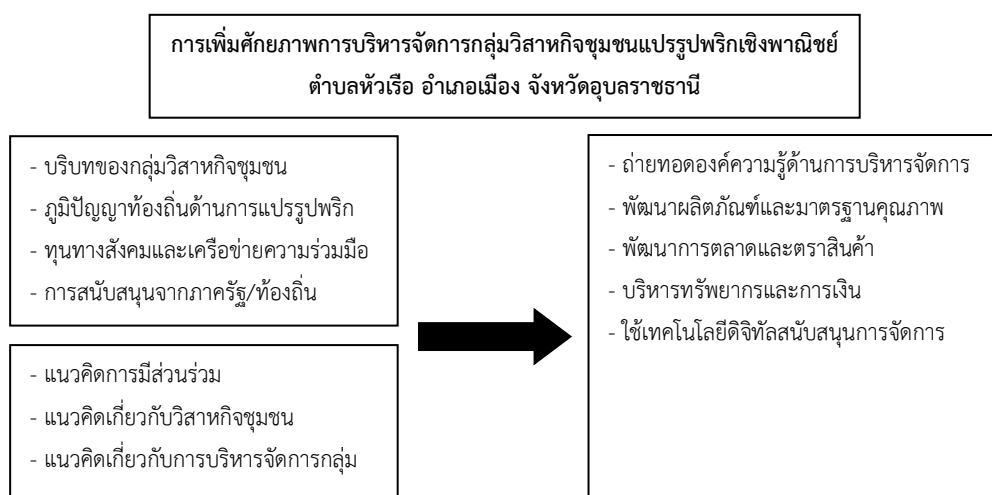
วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” นั้น จัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของคนในชุมชน เกิดจากแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ไม่ใช้กิจกรรมที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่เป็นการจัดการระบบการผลิต การบริการ การบริโภค ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในครอบครัวแทนการซื้อ เพื่อลดรายจ่ายเป็นการเสริมสร้างให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานความมั่นคงของเศรษฐกิจในประเทศ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระบบฐานรากให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 40) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีลักษณะสำคัญ 7 ประการคือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล 5) ดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นระบบ 6) มีกระบวนการเรียนรู้อยู่เป็นหัวใจ และ 7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป้าหมาย

จากการศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของ ชนนิกันต์ อินทรเผือก และคณะ (2560) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนโดยเน้นคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) และความเป็นผู้นำขณะที่ นฤทัย สติอินทาทพร และ วิไลวัจน์ กฤษณะภูติ (2560) มุ่งศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มในระดับท้องถิ่นโดยเสนอแนวทางพัฒนาเชิงปฏิบัติด้านการเงิน การตลาด และการจัดทำบัญชี ส่วน นุชนาถ ทับครุฑ และคณะ (2563) ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรัง และ พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2563) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์มะพร้าวในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ถึงแม้งานวิจัยดังกล่าวจะมีเนื้อหาต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยรวมแต่ขาดการศึกษาเชิงลึกในประเด็นการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉพาะทาง โดยเฉพาะในกลุ่มแปรรูปพริกซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรเชิงพาณิชย์ที่ต้องอาศัยการจัดการคุณภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกลยุทธ์การตลาดที่สอดคล้องกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังไม่มีงานใดศึกษาการเชื่อมโยง แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์กับระบบวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

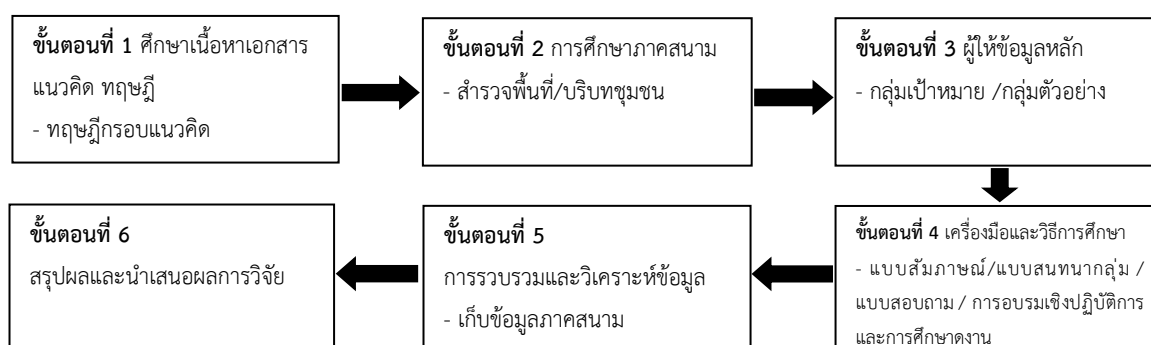
ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญ คือ ยังไม่มีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ในบริบทของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยบูรณาการแนวทางการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้นำกลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสร้างรายได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัยแสดงได้ตามภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแสดงได้ตามภาพ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) การศึกษา การสำรวจ การสังเกตและจดบันทึก สัมภาษณ์ บริบท พื้นที่ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา เช่น บริบทพื้นที่หัวเรือ การปลูกพริก การแปรรูปพริก

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) มีประชากรที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มพริกแกง ตัวแทนกลุ่มพริกทอด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล หัวเรือ ตัวแทนกลุ่มพริกแกง ตัวแทนกลุ่มพริกทอด จำนวน 20 คน โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับ บริบทพื้นที่ ปัญหาอุปสรรค ความต้องการเก็บข้อมูลโดยการ และ 2) กลุ่มผู้พัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกบ้านค้อ และ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ จำนวน 30 คน เพื่อเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการศึกษา มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Check) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและสมบูรณ์ที่สุด ดังนี้ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลให้ชัดเจน ได้แก่ แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล 2) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์สนทนากลุ่มและการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ โดยการศึกษานี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หนังสือรับรองเลขที่ HE662082

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินงาน

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับเก็บข้อมูลบริบททั่วไปและความต้องการของชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ 2 ประเด็น คือ ความเป็นมาและการดำเนินงานของกลุ่ม และ ความต้องการและการถ่ายทอดองค์ความรู้ของกลุ่ม เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินและพัฒนากิจการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อศึกษาหาความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการกลุ่ม จากผลการสะท้อนปัญหา อุปสรรค ความต้องการของกลุ่ม

3. การสังเกต (Observation) ใช้การบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลเก็บข้อมูลถ่ายทอดองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีในการแปรรูปพืชทางการเกษตร เพื่อสร้าง เครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

5. การประเมิน ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการวิจัย ในกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามด้านความคิดเห็นในการเข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต โดยและการประชุมกลุ่มย่อย มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ทำการตรวจสอบข้อมูล โดยพิจารณาหลักการความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนเป็นข้อความ สำหรับข้อมูล

การประเมินความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมาประมวลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาบริบททั่วไป ความต้องการของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ตำบลหัวเรือ ส่วนใหญ่ทำการเกษตรมากที่สุด คือ การปลูกพริก ที่ถือว่าเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน ตำบลหัวเรือ มีสัดส่วนพื้นที่การเพาะปลูกพริก คิดเป็นร้อยละ 90 ของพื้นที่ และมีการแปรรูปพริกเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายในชุมชน ได้แก่ บ้านค้อ หมู่ 9 แปรรูปพริกทอดและบ้านหนองก่าน หมู่ 12 แปรรูปพริกแกง ซึ่งพบว่า ทั้ง 2 ตำบลมีการแปรรูปพริกนั้น มีปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิต ของกลุ่มพริกทอด คือ ขั้นตอนการแกะเมล็ดพริกแห้ง การต้มและการทอดพริกแห้ง ที่ทำให้ผู้ผลิตเกิดอาการอาการแสบร้อนบริเวณมือ แขน ลำคอและใบหน้า ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญต่อการผลิต 2) ด้านแรงงาน จากปัญหาในด้านการผลิต แม้จะมีการแก้ปัญหาโดยการสวมถุงมือ และใส่หน้ากากอนามัย แต่อาการแสบร้อนก็ยังมิอยู่ จึงทำให้ขาดแรงงานในการผลิตส่งผลต่อการผลิตสินค้าโดยตรง จากการสนทนากลุ่มพบว่า ประสบปัญหาเมื่อมีการส่งสินค้าจำนวนมาก แต่ไม่สามารถผลิตได้ทันตามความต้องการ จึงมีการจ้างแรงงานภายนอก เพื่อแก้ปัญหาในเบื้องต้น แต่ก็ส่งผลต่อต้นทุนในการผลิต เนื่องจากมีค่าแรงที่สูงเกินไป 3) ด้านการตลาด คือ การขาดประสบการณ์และเทคนิคการขายสินค้าออนไลน์ และ 4) ด้านการดำเนินงาน ทั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านค้อ และบ้านหนองก่าน ขาดความรู้เรื่อง การจัดการบัญชีเบื้องต้น ไม่มีประสบการณ์ในการทำบัญชี รวมถึงการบันทึกหรือลงข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และการคำนวณต้นทุนที่ผิดพลาด ในด้านความต้องการ ทั้งสองกลุ่มมีความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตำบลหัวเรือ สรุปความต้องการได้ 4 ประเด็น คือ 1) ด้านเครื่องจักรสำหรับแกะพริกแห้ง 2) ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ทั้งการแปรรูปพริกทอด และการแปรรูปพริกแกง ให้มีคุณภาพดีขึ้น การต่อยอดผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยมีวัตถุดิบหลักเป็นพริกหัวเรือ 3) ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐานที่ผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานอาหารและยา (อย.) หรือ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือมาตรฐานโอท็อป (OTOP) เป็นต้น และ 4) ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมให้เกิดการขายสินค้าที่กว้าง ทั้งการตลาดแบบออนไลน์ และออฟไลน์

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากการวิจัยได้มีการเชื่อมโยงจุดเด่นด้านผลผลิตทางการเกษตร คือพริกหัวเรือ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า จากความต้องการของกลุ่มได้เกิดการพัฒนา 3 ผลิตภัณฑ์ คือ 1) การพัฒนาพริกทอดกรอบ โดยการเพิ่มวัตถุดิบประเภทธัญพืช ได้แก่ งาขาว งาดำ เมล็ดทานตะวัน และเมล็ดฟักทอง ถั่วลิสง และเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ ช่วยเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของผลิตภัณฑ์ และที่สำคัญช่วยลดปริมาณพริกแห้งที่เป็นวัตถุดิบหลักในการทำพริกทอดกรอบได้ เป็นการลดต้นทุนและช่วยแก้ปัญหาด้านแรงงานแกะพริก 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์พริกแกงเผ็ด ด้วยนวัตกรรมใหม่ในกระบวนการผลิต โดยนำวัตถุดิบในการทำพริกแกงที่ผ่านการล้างทำความสะอาด และหั่น เรียบร้อยแล้ว ไปทิ้งบนชั้นตระแกรงตาข่าย แล้วนำไปตากแดด จนเกือบแห้งสนิท จึงนำมาผลิตเป็นพริกแกง ซึ่งวิธีนี้ช่วยลดความชื้นของวัตถุดิบ ทำให้เก็บรักษาได้นานขึ้นโดยไม่ต้องใส่สารกับบูด ควบคู่กับการใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม

กับผลิตภัณฑ์ที่ช่วยยืดอายุของผลิตภัณฑ์และเก็บรักษาได้นานขึ้น และ 3) น้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการการต่อยอดผลิตภัณฑ์พริกทอดกรอบ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้พริกทอดกรอบ สามารถจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือผู้วิจัยได้และพัฒนาสูตร และนำเข้าสู่กระบวนการผลิตด้วยนวัตกรรมการผลิตรูปแบบ OEM (Original Equipment Manufacturer) เพื่อให้สินค้ามีคุณภาพและได้รับมาตรฐานรับรอง อย. โดยใช้พริกหัวเรือเป็นส่วนประกอบสำคัญ เพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเข้าโครงการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจโดยรวมที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัย ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$) และมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$) ต่อกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถช่วยเพิ่มมูลค่าของพริกหัวเรือ และเป็นแนวทางต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ของชุมชน ซึ่งหลังจากที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม ได้ทำการเก็บข้อมูลด้านรายได้โดยเฉลี่ยจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ น้อยกว่า 1200 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมา 2,101-2,400 คิดเป็นร้อยละ 27 และ 1,801-2,100 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.0 ตามลำดับ และภายหลังเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ 1,201-1,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมา มากกว่า 2,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.0 และ 2,101-2400 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.0 ตามลำดับ สามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา เป็นสินค้าที่มีสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เป็นที่ต้องการของตลาด และผลจากการปรับปรุงสูตร ช่วยลดต้นทุนวัตถุดิบทำให้มีกำไรเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า ชุมชนมีจุดแข็งด้านวัตถุดิบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ แต่ก็พบว่ามีจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการ การตลาด และขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อใช้ในการผลิต 2) การวิเคราะห์สถานภาพกลุ่ม พบว่า กลุ่มมีความต้องการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจและรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย โดยเล็งเห็นประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาการแปรรูปพริกในเขตพื้นที่ตำบลหัวเรือให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่สามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน 3) การนำไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดตั้งทีมงานในลักษณะกลุ่มวิสาหกิจได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกบ้านคือ ตำบลหัวเรือ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ และได้ร่วมกันดำเนินงานและจัดตั้งเป็นเครือข่ายโดย “เครือข่ายชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” และมีการกำหนดโครงสร้าง กำหนดชื่อ-สกุล ตำแหน่ง และหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกไว้ชัดเจน รวมถึงได้กำหนดเป้าประสงค์ของกลุ่ม เพื่อให้ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า สมาชิกเครือข่ายมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการการบริหารกลุ่ม การสร้างแบรนด์ ออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการขายออนไลน์ และ 5) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่ม ควรให้ความสำคัญด้านผู้นำเครือข่าย ซึ่งเป็นบุคคลที่มีสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จของกลุ่ม การเรียนรู้, ด้านเงินทุนในการดำเนินงาน, ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และด้านการถ่ายทอดสู่สมาชิกรุ่นใหม่ เพื่อนำเครือข่ายไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการจัดการกลุ่ม และการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ ภายใต้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยผลการศึกษาที่ได้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. บริบททั่วไปและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลหัวเรือมีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น โดยเฉพาะในกระบวนการปลูกและแปรรูปพริกพันธุ์หัวเรือ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังประสบปัญหาเชิงโครงสร้างด้านการผลิต แรงงาน การตลาด และการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2548) ที่ชี้ว่า วิสาหกิจชุมชนจะยั่งยืนได้ต่อเมื่อสามารถบูรณาการทุนชุมชนกับระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมเป็นหัวใจสำคัญ ในบริบทนี้ จากความต้องการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการเงินและด้านการตลาด สะท้อนให้เห็นถึงการตื่นตัวของกลุ่มในการเปลี่ยนผ่านจาก “การผลิตเพื่อยังชีพ” ไปสู่ “การผลิตเชิงพาณิชย์” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Smart Enterprise ในยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2560-2579 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิกานต์ อินทรเผือก (2560) พบว่า รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ 1) องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย (1) การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย (2) การปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง (3) การสร้างตราสินค้าเพื่อการจดจำ และ 2) องค์ประกอบหลักด้านการดำเนินการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้ (1) การสร้างคุณภาพผลิตภัณฑ์ (2) การบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม (3) การพัฒนาบุคลากร และ (4) การบริหารการตลาด

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ 3 รายการ ได้แก่ พริกทอดอัญพิช พริกแกงเผ็ด และน้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือ เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ (Workshop-Based Learning) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในทุกขั้นตอนของการออกแบบและทดลองผลิต สอดคล้องกับแนวคิดของชนิกานต์ อินทรเผือก (2560) ที่ระบุว่า การจัดการความรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญของการเติบโตอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน และผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาไม่เพียงเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นการยกระดับอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและสูตรเฉพาะ ตามแนวคิดของ พรณริตา เหล่าพวงศักดิ์ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมสมัยใหม่สามารถสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกยังแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงบูรณาการระหว่างนักวิชาการและชุมชน และควรมีการเชื่อมโยงจุดเด่นด้านผลผลิตทางการเกษตร คือพริกหัวเรือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

3. กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของกลุ่ม ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการสร้างเครือข่ายการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นระบบและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหาร การตลาด และการเงินผลการดำเนินงานดังกล่าวนำไปสู่การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ตำบลหัวเรือ ซึ่งถือเป็นการบูรณาการทุน

ทางสังคมและทุนมนุษย์ของชุมชนในลักษณะ “Smart Group” ตามกรอบของกรมส่งเสริมการเกษตร 2562 การที่สมาชิกสามารถสร้างแบรนด์ของตนเองและขยายช่องทางการตลาดออนไลน์ได้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางการจัดการที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการกลุ่มตามผลการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้นำเครือข่ายที่มีวิสัยทัศน์และสามารถขับเคลื่อนกลุ่มได้ 2) การส่งเสริมการเรียนรู้และการสืบทอดองค์ความรู้สู่รุ่นใหม่ 3) เงินทุนหมุนเวียนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ นุชนาถ ทับครุฑ และคณะ (2563) ที่ชี้ว่า ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรมีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในระดับจังหวัด ในการสร้างเครือข่ายกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มี 3 ขั้นตอน 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก 2) การวิเคราะห์สถานภาพกลุ่ม และ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนที่กล่าวมาสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลินี ศรีไมตรี และคณะ (2566) พบว่า พัฒนาและการเพิ่มศักยภาพชุมชนโดยการสร้างเครือข่าย ประกอบด้วย กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การกระตุ้นจิตสำนึกการรวมกลุ่ม เป็นการใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง 2) การวิเคราะห์สถานภาพเครือข่าย ให้เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน 3) การจัดทำยุทธศาสตร์ ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ในการรวมกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่มและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การบริหารการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน และ 4) การนำไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การจัดตั้งทีมดำเนินงาน การดำเนินกิจกรรมตามแผนการติดตามและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่าย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ มีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นในการปลูกและแปรรูปพริกพันธุ์หัวเรือ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการผลิต แรงงาน การตลาด และการบริหารจัดการภายในกลุ่ม โดยความต้องการของกลุ่มเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การคำนวณต้นทุน การทำบัญชี การตลาดออนไลน์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยได้ดำเนินการพัฒนาเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 3 รายการ ได้แก่ พริกทอดกรอบธัญพืชพริกแกงเผ็ดสูตรพัฒนาใหม่ และ น้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือ ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดได้รับการปรับปรุงคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ ส่งผลให้รายได้ของสมาชิกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 30-40 หลังเข้าร่วมโครงการในด้านการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มสามารถจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และรวมเครือข่ายชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ตำบลหัวเรือ อย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการดำเนินงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิจัยและพัฒนา (R&D) สามารถเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มได้จริงในเชิงเศรษฐกิจและสังคม และถือเป็นการสร้าง “ต้นแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” ที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนในชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษาอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์
2. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของวิสาหกิจชุมชนในแต่ละพื้นที่
3. ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรมในแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเทคโนโลยีการผลิต การตลาดออนไลน์ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์
2. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพสูง เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องด้วยได้รับทุนอุดหนุนการพัฒนการวิจัยจากงบประมาณเพื่อสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund : FF) ประจำปีงบประมาณ 2567 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการวิจัย ตลอดจนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกบ้านค้อ และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งตลอดมา จึงทำให้โครงการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2568,จาก:https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/moac-thailand-4-0/
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). คู่มือการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2568,จาก:
<https://sceb.doae.go.th/wp-content/uploads/2025/05/คู่มือนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.pdf>
- ชนิกานต์ อินทรเผือก, และคณะ. (2560). รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 9(2), 45–58.
- นฤทัย สถิตอินทพร, และ วิไลวัจน์ ฤกษ์ณะภูติ. (2560). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหาร ส่วนตำบลโนนเมือง: กรณีศึกษากลุ่มปลาแดดเดียว บ้านห้วยบง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(1), 55–70.
- นุชนาถ ทับครุฑ, และคณะ. (2563). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 8(1), 73–85
- พรรณจิรา เหล่าพวงศักดิ์. (2563). การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มะพร้าวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 3(2), 99–112.

- มาลินี ศรีไมตรีและคณะ. (2566). การสร้างเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ตามเส้นทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจลำเซบก จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). เศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).